

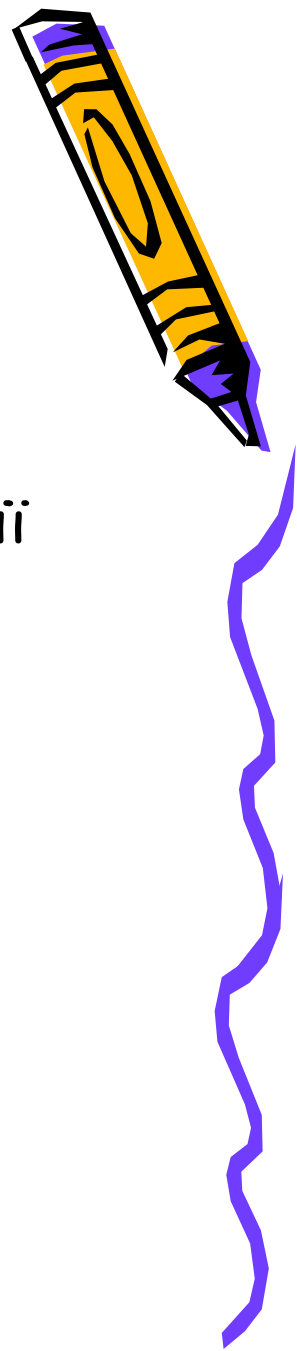

Лекція 2
Податкова система і
організація
оподаткування

План лекційного заняття

1. Поняття податкової системи та принципи її побудови.
2. Становлення податкової системи України.
3. Устрій податкової системи України.

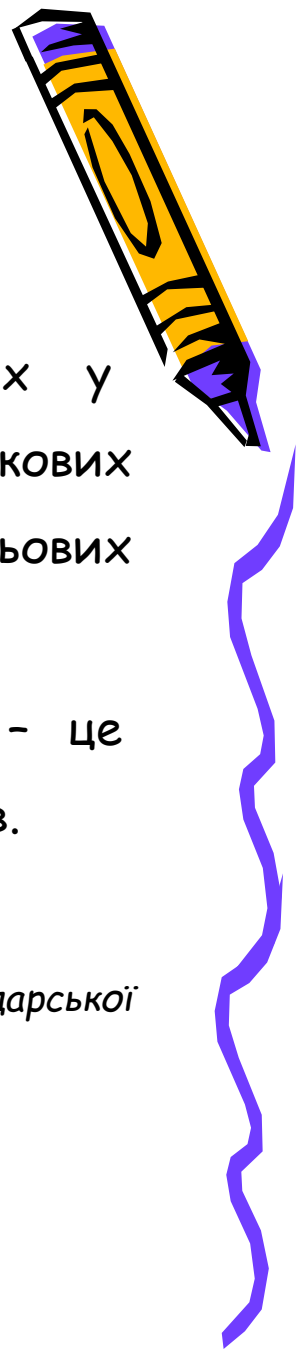

Найбільш поширеними у фінансовій літературі є визначення податкової системи, що за змістом відповідають такому:

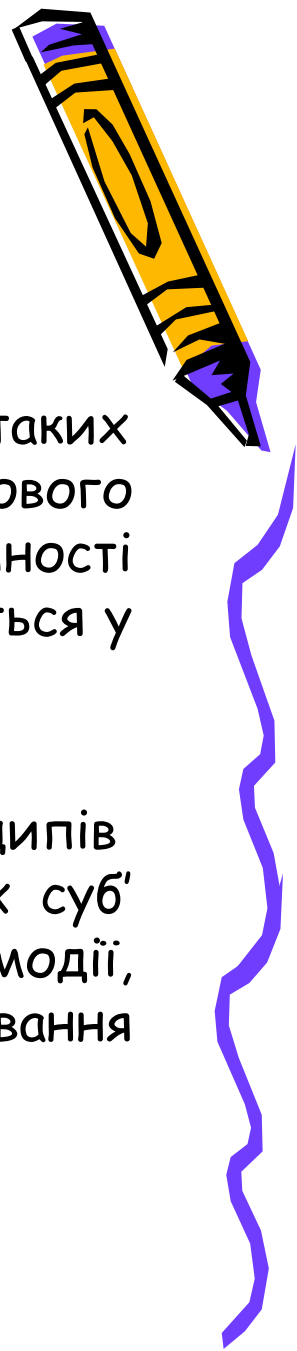
«Податкова система - це сукупність встановлених у законодавчому порядку податків і зборів (інших обов'язкових платежів) до бюджетів різних рівнів та державних цільових фондів».

Податковий кодекс визначає, що **податкова система** - це сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів.

!!! Дане тлумачення податкової системи розглядає її на рівні господарської практики, не вдаючись у глибокий теоретичний аналіз.

Значно рідше, але зустрічаються в науковій літературі більш повні визначення:

- «**податкова система** - система, що складається з таких елементів: податкових органів, податкового законодавства та практики його застосування, сукупності податків, зборів, мита та інших платежів, які стягуються у встановленому порядку»;
- «**податкова система** - сукупність принципів оподаткування окремих видів податків, відповідних суб'єктів та об'єктів оподаткування у їх взаємодії, підпорядкованих законам розвитку та функціонування економічної системи»

Система податків і зборів - це сукупність установлених чинним законодавством держави податків і зборів;

Система оподаткування - це сукупність установлених чинним законодавством держави податків і зборів, а також механізмів і способів їх розрахунку і сплати до бюджету та інших державних цільових фондів;

Податкова система - сукупність податків, зборів; механізмів і способів їх розрахунку та сплати, а також суб'єктів податкової роботи, які забезпечують адміністрування і надходження податків і зборів до бюджету та інших державних цільових фондів.

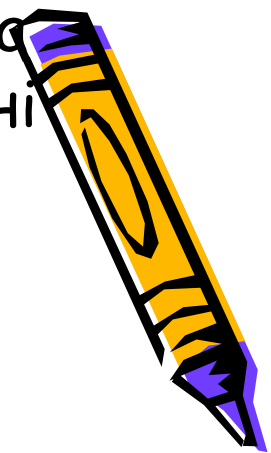

А.М. Соколовська тлумачить сутність податкової системи як органічне поєднання кількох складових, розглядаючи її з точки зору різних рівні функціонування. За її словами, **податкова система** - це:

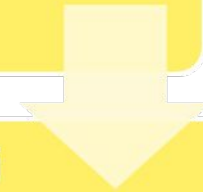
- *на глибинному рівні* - система податкових відносин, основу яких становлять перерозподільні відносини між державою та платниками і в ході яких відбувається привласнення різними рівнями державної влади частини доходів платників;
- *на менш глибинному рівні* - система нормативно-правових актів, якими регулюються відносини між державою і платниками, між різними рівнями та гілками державної влади;
- *на рівні господарської практики* - сукупність взаємопов'язаних та взаємоузгоджених податків, що ґрунтується на відповідних принципах оподаткування.

У податковій системі, крім системи податків та зборів можна виділити наступні взаємозалежні підсистеми, які обумовлюють її цілісність:

підсистема податкового законодавства;

підсистема органів виконавчої влади, які забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері фінансів та митної справи;

підсистема адміністрування податків, зборів та цільового внеску.

Податкова система України - сукупність загальнодержавних (місцевих) податків і зборів та цільового соціального внеску

Підсистема податкового законодавства

Підсистема органів виконавчої влади, які забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері фінансів та митної справи

Підсистема адміністрування податків, зборів та цільового соціального внеску

Податковий кодекс України

Митний кодекс України

Законодавство про державну та митну службу

Законодавство, що регулює механізм стягнення єдиного соціального внеску

Підзаконні нормативно - правові акти з питань оподаткування та цільового внеску

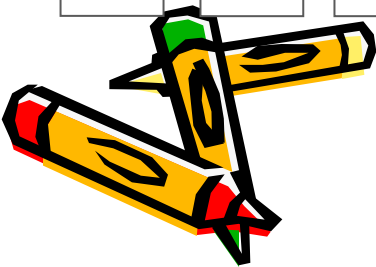
Міністерство доходів і зборів

Облік платників податків і внеску та облік надходження податків і внеску

Масово - роз'яснювальна робота

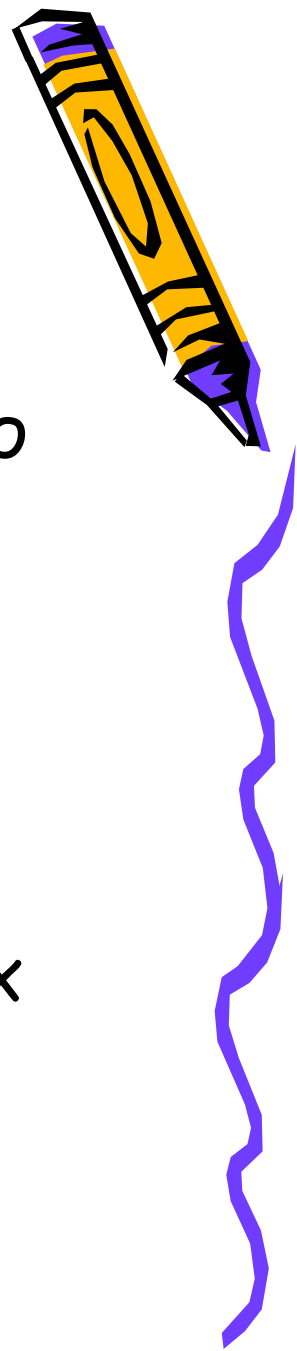
Прогнозно - аналітична робота

Контрольно - перевірна робота

Головні умови оподаткування, що характеризують податкову систему:

- порядок встановлення і введення в дію податків;
- види податків і зборів;
- права та обов'язки платників податків;
- порядок розподілу податків між бюджетами різних рівнів;
- відповідальність учасників податкових відносин.

Контролюючі органи та органи стягнення

- *органи державної податкової служби*
- щодо податків, які справляються до бюджетів та державних цільових фондів

- *митні органи* - щодо мита, акцизного податку, податку на додану вартість, інших податків, які відповідно до податкового законодавства, справляються у разі ввезення (пересилання) товарів і предметів на митну територію України або територію спеціальної митної зони, або вивезення (пересилання) товарів і предметів з митної території України, або з території спеціальної митної зони.

Основні права та обов'язки платників податків

Права

1) з податкового обліку:

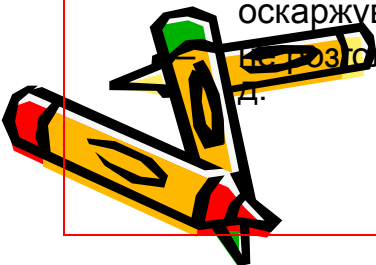
- представляти свої інтереси безпосередньо (або через представника) у податкових органах;
- бути присутнім при проведенні податкових перевірок;

2) по сплаті податків

- використовувати податкові пільги;
- одержувати відстрочку, розстрочку, податковий кредит;

3) з податкової звітності

- одержувати в податкових органах необхідну інформацію;
- обирати метод ведення податкового обліку;
- представляти податковим органам пояснення, обґрунтовані відмови;
- оскаржувати рішення податкових органів;
- спростувати податкову таємницю й т. д.

Обов'язки

1) з податкового обліку:

- стати на облік або зареєструватися в податковому органі
- надавати компетентним органам необхідну інформацію (податковим органам – про відкриття рахунків, про рішення, прийнятих судом або власником) і т.д.);

2) по сплаті податків:

- самостійно й правильно обчислювати суми податкових платежів;
- вчасно й у повному обсязі сплачувати податки;
- погашати недоїмки;

3) з податкової звітності:

- вести бухгалтерський облік і вносити виправлення у звітність;
- вчасно складати звіти й зберігати їх необхідний час;
- представляти в податкові органи необхідні документи, пояснення, довідки, виконувати їх вимоги (або обґрунтовувати відмову) і т.д.

Критерії податкової реформи

- **Уніфікація податкової системи** означає, що у рамках цілісної економічної системи усі громадяни і що, особливо важливо, усі суб'єкти господарювання, повинні знаходитись приблизно в однакових умовах;
- **Гнучкість податкової системи** в умовах ринкової економіки є необхідною передумовою активного використання податкових інструментів з метою економічного структурного та кон'юктурного регулювання, стимулювання НТП, регулювання соціальних процесів, а також врахування особливостей процесу виробництва у різних регіонах країни;
- **Стабільність податкової системи** полягає у забезпеченні незмінності податків і зборів, їх ставок, а також податкових ~~цель~~ протягом бюджетного року.

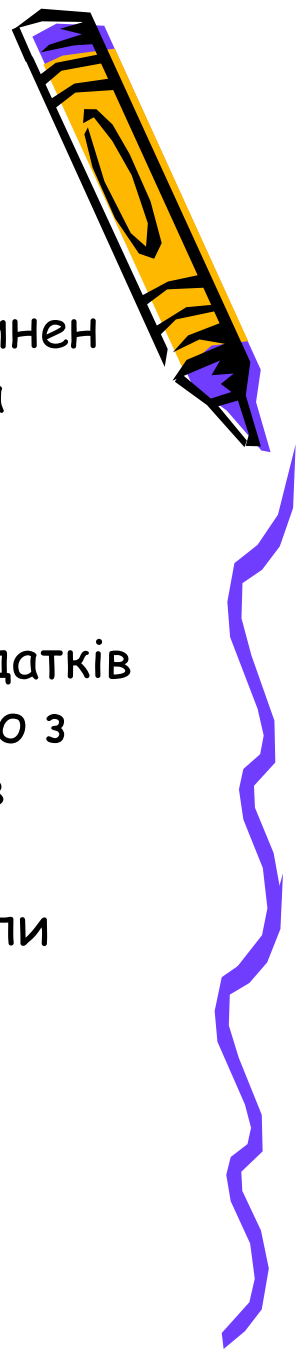

Принципів, які визначають науковий підхід до характеристики внутрішньої сутності і суспільного призначення податкової системи:

1. **Принцип вигоди і адміністративної зручності** - втрати добробуту в результаті сплати податків були сумарні для платників з тими вигодами, котрі вони отримують за рахунок фінансованих з податкових надходжень потреб і суспільних благ.

2. Принцип платоспроможності.

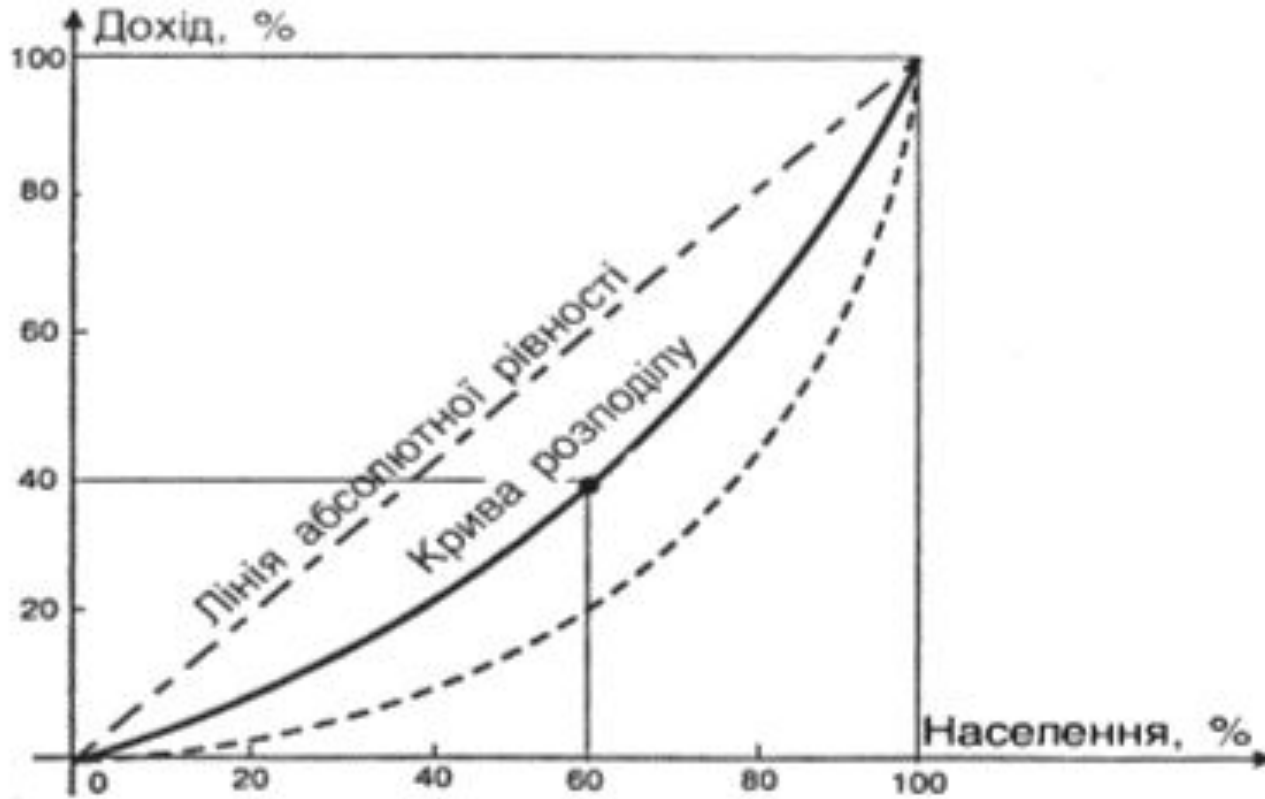
- Цей принцип декларує, що тягар оподаткування повинен розподілятися згідно з платоспроможністю платника податків. З принципом платоспроможності пов'язані питання **горизонтальної і вертикальної рівностей** в оподаткуванні.
- **Горизонтальна рівність** передбачає, що платники податків з однаковою платоспроможністю і податковою базою з доходу чи майна сплачують однакові суми податків протягом певного періоду.
- **Вертикальна рівність** досягається в тому випадку, коли платники податків з різною платоспроможністю сплачують різні за величиною суми податків, що диференціюються відповідно до певних етичних принципів соціальної справедливості.

КРИВА ЛОРЕНЦА - крива, що показує, яку частину сукупного грошового доходу країни отримує кожна частка низькодохідних і високодохідних сімей, тобто відображає у відсотках розподіл доходу між сім'ями з різним достатком.

Крива Лоренца

3. Принцип визначальної бази.

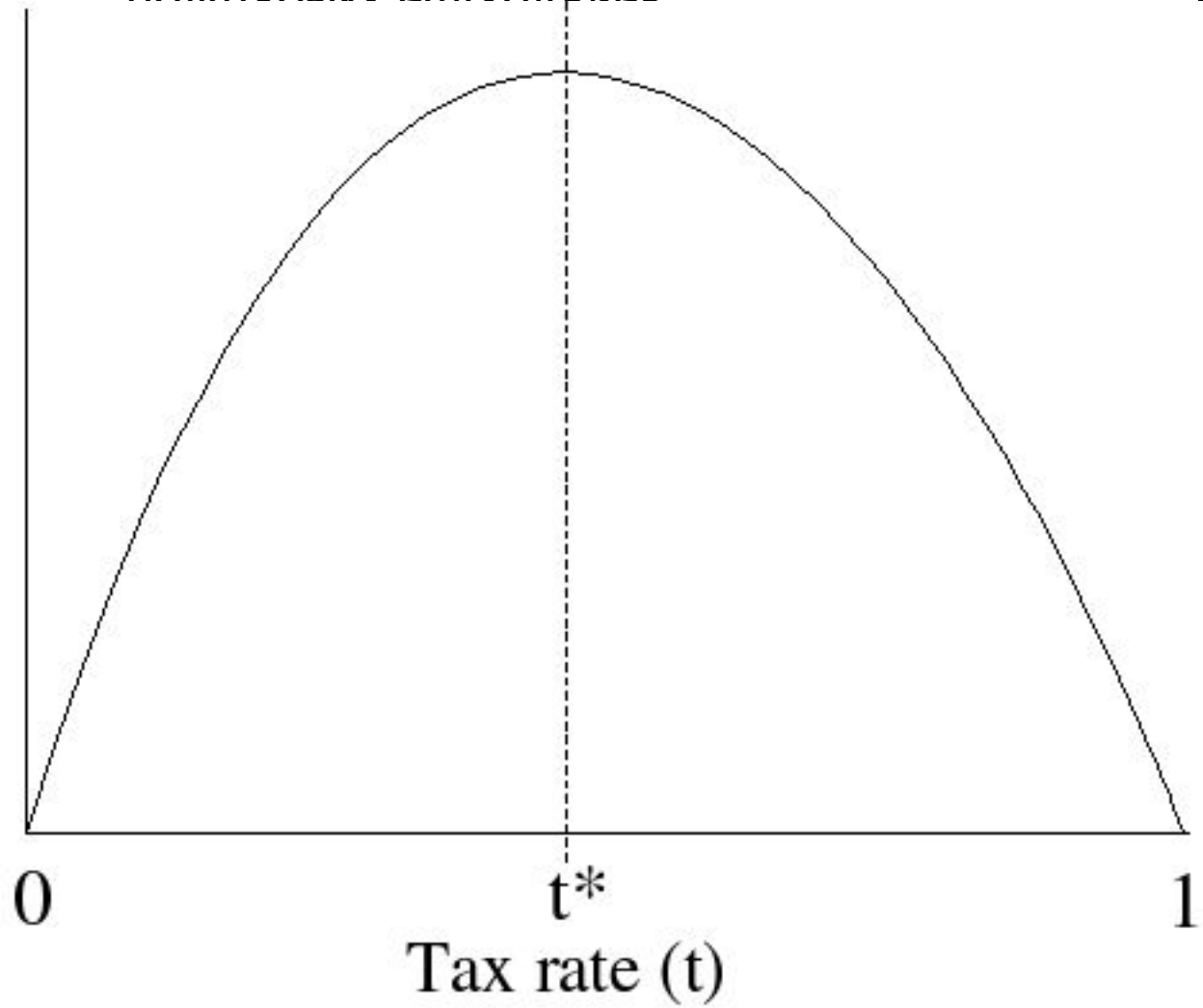
- Виходячи з вибраної соціально-економічної доктрини держави, в країні повинен формуватись середній рівень оподаткування, тобто та частина валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджет за допомогою податків та податкових платежів шляхом побудови конкретної податкової системи.

висота податкових ставок досягає певного критичного рівня (T_0), подальше підвищення норми оподаткування спричинює не збільшення, а навпаки, зменшення

податкових надходжень

Gov.
Revenue
(R)

За допомогою податкової політики, що проводиться в умовах ринкової економіки, правова держава повинна:

- здійснювати фінансову підтримку малого бізнесу, підприємництва, забезпечувати створення умов для максималізації ними прибутку та мінімізації сплачуваних податків;
- впливати на виробництво суспільного капіталу, структуру та пропорції виробництва, на ріст норми накопичення;
- сприяти прискоренню оборотності основного капіталу та його оновленню;
- сприяти структурній перебудові в економіці, заохочувати прискорення процесу концентрації виробництва та капіталу;
- регулювати сукупний платоспроможний попит та споживання, змінювати їх структуру;
- стимулювати прискорення НТП та перш за все розвиток провідних галузей, що його визначають, соціально-економічних розвиток окремих регіонів;
- сприяти екологізації виробництва, охорону навколишнього природного середовища, водного та повітряного басейнів;
- забезпечувати дію принципу соціальної справедливості як одного з найважливіших в умовах демократичного суспільства.

податкових надходжень в бюджеті у ВВП (П-1):

$$\text{П-1} = \frac{\text{ПБ}}{\text{ВВП}} \times 100 \%,$$

Де ПБ - податкові надходження в бюджеті;
ВВП - валовий внутрішній продукт.

Податкове навантаження на підприємстві можна визначити через наступні показники:

Частку податкових виплат підприємства (П-2) в загальній сумі прибутку:

$$\text{П-2} = \frac{\text{ПВ}}{\text{П}} \times 100 \%,$$

Де ПВ - податкові виплати підприємства;
П - прибуток підприємства.

Частку податкових виплат підприємства (П-3) в обсязі реалізації:

$$\text{П-3} = \frac{\text{ПВ}}{\text{Ор}} \times 100 \%,$$

Де Ор - обсяг реалізації підприємства.

Реалізація податкової політики здійснюється через **податкових механізм**, який є системою форм та методів управління податковою системою.

Системний підхід в управлінні податковою системою дає можливість визначити оптимальні для конкретного етапу розвитку економіки країни засоби досягнення поставлених цілей і завдань, що проявляється в :

- удосконаленні структури органів управління податковою системою, усуненні дублювання в їх роботі;
- ліквідації протиріч впливу окремих податкових методів на платника податку тощо.

Практичне втілення результатів дії податкового механізму здійснюється через податкове законодавство (**податкове право**), яке визначає перелік податків та зборів, що справляються в країні, склад платників податків, органів та порядок адміністрування й контролю податків і зборів.

